

МАДАГАСКА́Р, Республіка Мадагаскар (малагасій. Madagasikara, Repoblikan'i Madagasikara, франц. Madagascar, République de Madagascar) — острівна держава у південно-західній частині Індійського океану. Знаходиться за бл. 400 км від пд.-сх. узбережжя Африки та за бл. 850 км від зх. частини о-ва Маврикій, на однойменному (587 040 км², 4-й у світі за розміром території; протяжність з Пн. на Пд. 1580 км, довж. берег. лінії 4828 км) і прилеглих дрібних (бл. 1 км²) островах. Має стратег. розміщення вздовж Мозамбік. каналу. Насел. 24 430 325 осіб (2016); переважно малагасійці (етнічні групи: антадруї, антайсака, антайфасі, бару, бецілеу, везу, зафіманіра, магафалі, мерина, сакалава, танала та ін.), проживають також індуси, китайці, коморці, креоли, пакистанці та французи. Столиця — Антананаріву (2,61 млн осіб, 2015). Адм.-територ. поділ — 6 провінцій (фарітані). Офіц. мови: малагасій., франц., англійська. 52 % жит. є прихильниками місц. вірувань, 21 % — католицизму, 20 % — протестантизму, 7 % — мусульманства. Грош. одиниця — малагасій. аріарі. Держ. устрій — унітарна держава. Глава держави — президент. Законодавча влада належить двопалат. парламенту, який складається з Сенату та Нац. зборів.

До 1 тис. до н. е. тут мешкали племена, які відносилися до афр. расових типів. Відтоді почалося проникнення пд.-азій. монголоїдів, які поступово змішалися з місц. аборигенами. У 14 ст. у центр. частині о-ва утворилася держава Імерина, яка у 19 ст. стала основою створення Малагасій. королівства. 1500 М. для Європи відкрили португальці. Пізніше декілька разів намагалися захопити о-в Франція та Велика Британія. Однак упродовж довгого часу малагасійцям, які використовували англо-франц. протиріччя, вдавалося зберігати незалежність. Від 1840-х рр. на М. тривав період екон. і культур. піднесення. 1883 розпочалося масштабне вторгнення франц. військ. У серпні 1896 Франція ліквідувала владу монархів Імерина; короля Ранавалюна III вислали з М., а багатьох представників королів. родини та малагасій. високопосадовців стратили. 1897 М. отримав статус франц. колонії. 1942–43 о-в окупували британ. війська. Від 1946 — замор. тер. Франції, від 1958 — її автономна респ. 1960 М. отримав незалежність. Першим президентом став соціал-демократ профранц. орієнтації Ф. Циранана, який 1972 був відсторонений від влади внаслідок військ. перевороту. 1973 ліквідовано франц. військ. бази. 21 грудня 1975 відбувся референдум, на якому жит. М. підтримали соціаліст. шлях розвитку країни. Була встановлена однопартійна система влади. Тоді ж президентом став Д. Рацирака, а країна отримала нову назву — Демократ. Респ. М. 1990 період соціалізму

завершився. 1992 проголошено нову конституцію, за якою країна отримала сучасну назву. 1993–98 відбулося декілька змін урядів. На парламент. виборах 1998 отримав перемогу та вдруге став президентом колиш. диктатор Д. Рацирака. 2002 пост президента здобув М. Равалаломанана, що розкололо країну на 2 частини (на прихильників нового та старого президентів). Деякі провінції збиралися проголосити автономію, проте обраному 2006 на повтор. термін М. Равалаломанані вдалося зберегти цілісність держави. 2009 під тиском протестів опозиції президент передав владу військовим, а ті — лідеру опозиції та меру столиці Е. Раджоеліну. Конституц. суд М. визнав законною передачу влади. Низка країн, зокрема й США, засудили переворот і пригрозили санкціями. Завдяки довгому процесу посередництва Регіон. співтовариства розвитку Пд. Африки у січні 2014 президентом став Е. Раджаонарімампіаніна. Нині М. — чл. ООН, Афр. союзу, Асоц. регіон. співтовариства країн Індій. океану, Регіон. співтовариства розвитку Пд. Африки, Спільн. ринку Сх. і Пд. Африки, Комісії з питань Індій. океану, Руху Неприєднання, СОТ, МВФ, Міжнар. мор. організації, Всесвіт. турист. організації та ін. М. перетинає Пд. тропік, який визначає тропіч. характер його природи. З Пн. на Пд. через всю сх. частину о-ва простягається сильнорозчленов. Центр. нагір'я (Високе плато; займає понад 1/3 тер.). Є також згаслі вулкани та великі вулканічні гори: на Пн. — масив Царатанана з найвищою точкою країни (2876 м), у центрі — масив Анкаратра (2643 м), на Пд. — Вохімехеті (1956 м). Зх. частина М. зайнята широкими (завширшки 100–200 км) низовинами та невисокими рівнинами. Мор. узбережжя на Пн. сильнорозчленоване, на Зх. — плоске та порізане чисел. піщаними дельтами річок. Майже скрізь берег облямований потуж. корал. колоніями. Уздовж сх. узбережжя простягається вузька (20–30 км) берег. низовина, якій притаманні еродов. горби та дюни. Прямолиній. сх. берег порізаний багатьма мілкими затоками, які закриті з боку океану корал. рифами. Клімат тропічний, упродовж усього року на о-ві тепло. Клімат. відмінності позначаються передусім у режимі та кількості опадів, висот. зональності. Розподіл опадів залежить від особливостей рельєфу. У пн. частині о-ва — вологий клімат екваторіал. мусонів. Його сх. частина найбільш зволожена (понад 3000 мм). Середня температура січня +26 °С, липня — +20 °С. Центр. нагір'я відрізняється більш помір. кліматом. У столиці на вис. 1400 м середня температура січня +20 °С, липня — +13 °С, а кількість середньоріч. опадів 1500 мм. На Пд. Зх. випадає менше 400 мм опадів на рік, а середня температура січня +30 °С. Завдяки рясним опадам М.

має густу мережу багатковод. рік: Менарандра, Мангукі, Мананара, Магававі, Бецібука, Унілагі. Найбільшими озерами є Алаутра, Кінкуні, Ігутрі. Одним з природ. чудес країни є Мертве озеро. Розвідано родовища нафти, природ. газу, вугілля, титан. руди, хромітів, нікелю, міді, свинцю, платини, урану, золота, графіту, слюди, солі, дорогоцін. (рубін, сапфір) та напів-дорогоцін. (гранат, циркон, берил, турмалін, аметист) каміння. На Центр. нагір'ї переважають червоні ґрунти, завдяки яким М. іноді називають «Великим червоним о-вом». М. є унікальним щодо кількості ендеміч. представників флори та фауни. Тут росте понад 1 тис. видів орхідей. На переваж. частині о-ва панує рослинність саван (баобаби, пальми). У тропіч. лісах — равенала («дерево мандрівників»), палісандрове, чорне та залізне дерева, бамбук, каучуконоси та папороті. Тропічні ліси Атсінанани занесено до світ. спадщини ЮНЕСКО. Тропічні напівпустел. ділянки трапляються на Пд. Зх. Уздовж зх. узбережжя, рукавами заболочених дельт, панує мангр. рослинність. На сх. узбережжі ростуть гаї кокос. пальм. Священною твариною М. є лемур (понад 50 видів, зокрема й найдрібніший примат в світі — мишачий). Найбільший хижий ссавець о-ва — фосса. Водяться також зебу, фаналока, мунґо, мангуст, тенрек (представник комахоїдних), афр. кабан, водяна свиня. Серед плазунів — ящірки, крокодили, черепахи, хамелеони, удави, гекони та більше сотні видів змій (жодної ядовитої). Багато своєрід. птахів: зелені папуги, яскраво-червоні кардинали, сині голуби, султанська курочка, ефіопський ібіс, зимородок синій, орел-зміїд, курол. Водиться значна кількість комах, зокрема понад 3000 видів метеликів (унікал. — мадагаскар. комета). У прибереж. водах — тунець, креветки, краби, лангусти, акули. Нац. парки: Ісалу, Амбогітра, Масуала, Мананара, Монтань-д'Амбр; заповідники з ендеміч. представниками флори і фауни: Цінгі-де-Бемарага (пам'ятка ЮНЕСКО), Андрінгітра, Андугаґела, Анкарана, Бетампона, Загамена, Лукубе, Царатанана, Цінгі-де-Намурука, Перінет.

М. відноситься до групи найменш розвинених країн світу. Станом на 2016 ВВП складав 1510 дол. США на душу насел. 50 % жит. перебуває за межею бідності. Нац. госп-во має яскраво виражений аграрно-сировин. характер. Аграр. сектор складає 27,3 % ВВП, у ньому задіяно 80 % дорослого насел. країни. Розвинені пром. рибальство (налагоджено штучне розведення риби) та ліс. госп-во. Поширені великі плантації. Осн. товарні с.-г. культури: кава, ваніль, гвоздика, перець, цукр. тростина, тютюн, сизаль, бавовник. Для внутр. споживання вирощують рис, кукурудзу, сорго, маніок, картоплю, батат, квасолю, арахіс, банани. Тваринництво має екстенсив. характер. Розводять зебу, кіз, овець, свиней, домаш. птахів. Частка промисловості у ВВП країни становить 16,4 %. У структурі пром. комплексу пере-

важають підприємства з переробки с.-г. сировини. Виробляють різноманітні морепродукти, консерви, ром, цукор, мило, папір, текстиль, шкіру, взуття, посуд, цемент, скло. Працює автомобілесклад. завод з імпорту. комплектуючих. Хоча М. й багатий на різноманітні корисні копалини, проте гірничовидобувна пром-сть розвинена відносно слабо. У м. Туамасіна переробляють імпортов. нафту. Динамічно розвивається сфера послуг (56,3 % ВВП), у першу чергу за рахунок турист. бізнесу. Гол. турист. регіон М. — зх. узбережжя з найпопулярнішим курортом Нусі-Бе. На сх. узбережжі найвідвідуванішим курортом є о-в Сент-Марі. М. експортує ваніль (1-е м. у світі), каву, гвоздику, перець, цукор, морепродукти (с.-г. товари забезпечують до 90 % валют. надходжень); бавовняні тканини, одяг; графіт, слюду, хроміти; нафтопродукти; імпортує пром. устаткування, машини, нафту, предмети широкого вжитку та продукти харчування. Гол. зовн.-торг. партнери: Франція, Китай, США, Пд.-Афр. Респ., Індія, Німеччина. Транспорт розвинений погано. Довжина залізниць — бл. 5,6 тис. км). Гол. мор. порти: Туамасіна, Магадзанґа, Анциранана, Туліара; міжнар. аеропорти: Антананаріву та Магадзанґа.

Вищу освіту забезпечують 6 університетів (Антананаріву, Анциранани, Фіанаранцуа, Магадзанґи, Туамасіни, Туліари), 7 інститутів та 14 приват. навч. закладів. Пам'ятки історії та архітектури: Королів. пагорб Амбогіманґа (об'єкт ЮНЕСКО), президент. палац, будівля Нац. б-ки, муніцип. театр Ізутрі, ботанічно-зоол. парк Цімбазаза. Функціонують Нац. істор., Мист. і Археол. музеї. Видатні діячі країни: нац. гордість малаґасій. естради Р. Фраг, поет Г. Мажунґа, письменники Ж.-Ж. Рабіарівелу, М. Ракутусун, кінорежисер Р. Радзаунарівелу.

4 березня 1992 М. визнав незалежність України, 10 червня 1993 між двома країнами встановлено дипломат. відносини. Нині найближче посольство М., що відає справами щодо України, розташ. у Москві, справами України в М. займається посольство України у Пд.-Афр. Респ.

Рекомендована література

1. Корочанцев В. А., Цветков В. А. Мадагаскар. Москва, 1977;
2. Дахно І. І., Тимофієв С. М. Країни світу: Енциклопед. довід. К., 2005;
3. Карташова Л. Месяц на Мадагаскаре // Азия и Африка сегодня. 2005. № 2;
4. Клименко В. Вы еще не были на Мадагаскаре? // Там само. 2007. № 3.

Н. М. Матвієнко

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Мадаґаскар / Н. М. Матвієнко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-60278>. – Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).